

HİKÂYE TAHLİLLERİ

Mehmet Kaplan

DERGÂH YAYINLARI 66

Türk Edebiyatı İnceleme 9

Mehmet Kaplan Bütün Eserleri 6

Sertifika No 14420

ISBN 978-975-995-288-4

1. Baskı Nisan 1979

26. Baskı Kasım 2020

Dizi Editörü

İnci Enginün

Dizi Kapak Tasarımı

İşil Döneray

Kapak Uygulama

Ercan Patlak

Sayfa Düzeni

Ayten Balaç

Baskı

Ana Basın Yayın Gıda İnş. Tic. A.Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad.

2622. Sok. No: 6/13

Bağcılar/İstanbul

Tel: (212) 446 05 99

Matbaa Sertifika No 20699

Dergâh Yayınları

Klodfarer Cad. No: 3/20 34122 Sultanahmet/İstanbul

Tel: (212) 518 95 79 80 Faks: (212) 518 95 81

www.dergah.com.tr/bilgi@dergahyayinlari.com

Hikâye Tahlilleri'nin yayın hakları Dergâh Yayınları'na aittir.

HİKÂYE TAHLİLLERİ

Mehmet Kaplan

MEHMET KAPLAN

1915 yılında Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde doğdu. İlkokulu Sivrihisar'da, orta ve lise öğrenimini Eskişehir'de tamamladı. Yüksek Muallim Mektebi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Şubesi'nden mezun olduğu yıl, M. Fuad Köprülü tarafından asistan adayı olarak Türkiyat Enstitüsü'ne alındı (1939). Ancak Köprülü'nün siyasete atılarak üniversiteden ayrılması üzerine XIX. Asır Türk Edebiyatı Kürsüsü'nün başına getirilen Ahmet Hamdi Tanpınar'ın asistanı oldu. 1942'de doktorasını verdi. 1944'te doçentliğe, 1953'te profesörlüğe yükseldi. 1958 yılında öğretime başlayan Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde Edebiyat Fakültesi dekanı olarak görev yaptı, bu arada Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kurdu. Türk halk edebiyatı sahasında ilk çalışmaları burada başlatarak asistanlarıyla beraber derlemelerde bulundu. 1960'ta İstanbul'daki kürsüsüne döndü. 1974 yılında Türkiyat Enstitüsü müdürü, 1982'de Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü başkanı, 1983'te ikinci defa Türkiyat Araştırma Merkezi müdürü oldu. Ekim 1983'te Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu üyeliğine seçildi. Bu resmî görevlerinin yanı sıra Kültür Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilâtı'nın kurduğu kültür, dil ve edebiyat komisyonlarının çoğunda görev aldı. 1936'da öğrenci bursuyla Almanya'da, 1949-1950 ve 1959-1960 yıllarında Fransa ve İngiltere'de, 1967'de Almanya, Fransa, İngiltere ve İsviçre'de inceleme ve araştırma yapmak üzere bulunan Mehmet Kaplan ayrıca Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde konferanslara ve seminerlere katıldı. Ocak 1984'te emekli oldu ve ölümüne kadar Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde yüksek lisans ve doktora dersleri verdi. 1986 yılında İstanbul'da vefat etti. Mezarı Karacaahmet Kabristanı'ndadır. Kendisine Millî Kültür Vakfı tarafından "millî kültüre hizmet şeref armağanı" verilmiş (1981), emekliliği münasebetiyle Dergâh Yayınları tarafından *Mehmet Kaplan'a Armağan* (İstanbul 1984), ölümünden sonra da Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nce *Mehmet Kaplan İçin* (Ankara 1988), Kültür Bakanlığı'na *Mehmet Kaplan (İstanbul 2013)* adlı kitaplar yayımlanmış, ayrıca *Boğaziçi* (Mart 1986, S. 45) ve *Türk Edebiyatı* (Mart 1986, S. 149) dergileri onun için birer özel sayı çıkarmıştır. Mehmet Kaplan'ın hayatı, bütün yazılarının bibliyografyası ve hatıraları *Mehmet Kaplan: Hayatı ve Eserleri* (haz. Zeynep Kerman-İnci Enginün, Dergâh Yayınları, 2000) adıyla neşredilmiştir. Başlıca Eserleri: *Şiir Tahlilleri 1: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*, 1954 (34. b. 2015); *Şiir Tahlilleri 2: Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, 1965 (24. b. 2015); *Tanpınar'ın Şiir Dünyası*, 1963 (6. b. 2013); *Nesillerin Ruhı*, 1967 (12. b. 2014); *Büyük Türkiye Rüyası*, 1969 (6. b. 2012); *Tevfik Fikret: Devir-Şahsiyet-Eser*, 1971 (18. b. 2014); *Edebiyatımızın İçinden*, 1978 (4. b. 2014); *Hikâye Tahlilleri*, 1979 (21. b. 2015); *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 1*, 1979 (11. b. 2014); *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2*, 1987 (9. b. 2014); *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3: Tıp Tahlilleri*, 1985 (9. b. 2014); *Kültür ve Dil*, 1982 (33. b. 2015); *Âli'ye Mektuplar*, 1992; *Sevgi ve İlim*, 2002 (3. b. 2014); *Edebiyatımızın Bahçesinde Dolaşırken*, 2007 (2. b. 2014); *Yunus Bir Haber Verir...*, 2015.

SUNUŞ

Edebiyat tarihlerimiz Türk hikâyesinin ilk örneklerini umumiyetle Tan-zimat'tan sonra verilen eserler içinde gösterirler. Bu tavır bir bakıma hikâye nevinin, roman gibi bize Batı'dan geldiği şekilde, daha açık bir deyimle modern hikâye olarak ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Oysa destan devrinden itibaren verilen eserler arasında kendine has özellikleri ile geniş anlamda hikâye kavramı içine alınabilecek edebî eserlerimiz mevcuttur. Mesnevîler, Dede Korkut hikâyeleri, meddah hikâyeleri ve benzeri pek çok eser aslında bize has hikâye türünün evsafını taşımaktadırlar.

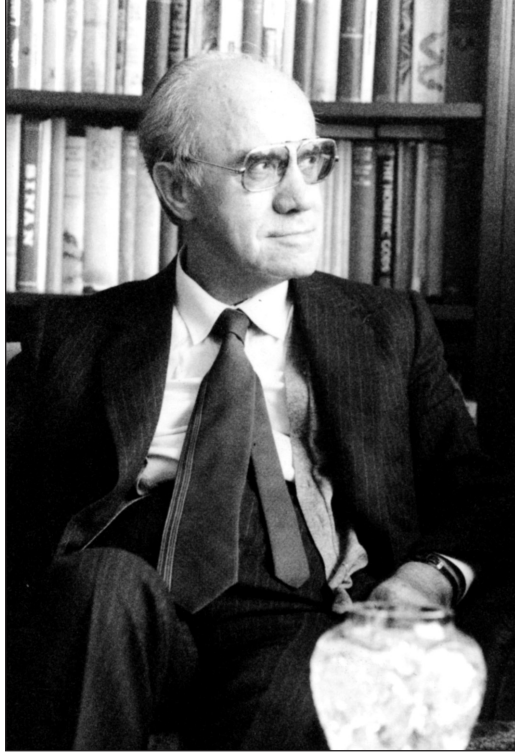
Bu eserler hakkında tek tek yapılan çalışmalarda çeşitli özellikleri üzerinde durulmuştur. Ancak Türk edebiyatının bu eski devrinde hikâye kavramı bir bütün olarak ele alınmıştır denilemez. Aslında Türk hikâyesi Tanzimat'tan sonra gösterdiği gelişme çizgisinde de bir bütün olarak ele alınmış ve incelenmiş değildir. Ancak bazı güldeste (antoloji) çalışmalarından bahsedilebilir.

Türkiye'de lise ve üniversitelerde okutulan edebiyat dersleri, metin tahliline dayanan bir programa göre yürütülmektedir. Ancak ilmî usullere göre metin tahlilinin nasıl yapılacağını örnekleri ile gösteren, öğretmen ve öğrencilere rehber olabilecek kitaplar yok denecek kadar azdır.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan, memleketimizde bu sahada çalışan ilim adamlarının başında gelmektedir. 1952 yılında yayımlandığı *Şiir Tahlilleri* kitabı bu sahada yapılmış ilk ciddi araştırmadır. Yayınevimiz bu çalışmaları "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e" ve "Cumhuriyet Devri Türk şiiri" olmak üzere iki cilt halinde yayımlamış bulunmaktadır.

Mehmet Kaplan bu defa aynı metin tahlili usulünü Türk edebiyatında Tanzimat'tan sonra vücuda getirilen hikâyeler üzerinde uygulayarak elinizdeki eseri vücuda getirmiştir. Bu eser, edebiyat dünyamızda ilk defa bir bütün olarak Türk hikâyeciliğini ele almakta ve günümüze kadar verilen eserleri değerlendirmektedir. Kitap, aynı zamanda, tahlil edilen hikâye metinlerini de ihtiva ettiğinden bir güldeste (antoloji) mahiyetindedir.

Hikâye Tahlilleri'nin Türkiye'de halen yürürlükte olan edebiyat öğretiminde, öğrencilere olduğu kadar öğretmenlere de rehber olabilecek vasıfları yanında, günümüzde Türk hikâyeciliği üzerinde toplu bilgiler elde etmek isteyen herkese hitap edeceğine inanıyoruz.



Mehmet Kaplan
(1915-1986)

İÇİNDEKİLER

- 11 Önsöz
- 19 İkinci Baskı İçin
- 21 Samipaşazade Sezai / Pantomima
- 31 Hüseyin Rahmi Gürpınar / Ecir ve Sabır
- 43 Halid Ziya Uşaklıgil / Ferhunde Kalfa
- 56 Ahmet Hikmet Müftüoğlu / Üzümcü
- 64 Ömer Seyfettin / Başını Vermeyen Şehit
- 85 Halide Edib Adivar / Himmet Çocuk
- 98 Refik Halit Karay / Şeftali Bahçeleri
- 112 Yakup Kadri Karaosmanoğlu / Bir Şehit Mezadı
- 120 Memduh Şevket Esendal / Uğursuzluk
- 130 Reşat Nuri Güntekin / Avukat
- 137 Fahri Celâl Göktulga / Evham
- 143 Kenan Hulusi Koray / Miras Keçe
- 151 Sabahattin Ali / Hasan Boğuldu
- 169 Abdülhak Şinasi Hisar / Bir Geçmiş Zaman Hikâyesi
- 181 Ahmet Hamdi Tanpınar / Âdem'le Havva
- 195 Cevat Şakir Kabaağaçlı / Gülen Ada
- 204 Hakkı Kâmil Beşe / İki Hazır Yiyici
- 218 İlhan Tarus / Süzülmüş Gün İşığı
- 229 Sait Faik Abasıyanık / Dülger Balığının Ölümü
- 238 Umran Nazif Yiğiter / İnci Çiçeği
- 250 Orhan Hançerlioğlu / Mustafa Kemal'in Askerleri
- 257 Aziz Nesin / Medeniyetin Yedek Parçası
- 267 Orhan Kemal / Uyku

- 280 Haldun Taner / Sancho'nun Sabah Yürüyüşü
297 Tarık Buğra / Hayat Böyledir İşte
304 Necati Cumalı / Aklım Arkada Kalacak
315 Yaşar Kemal / Sarı Sıcak
324 Oktay Akbal / Aşksız İnsanlar
330 Adalet Ağaoğlu / Yüksek Gerilim
350 Tahsin Yücel / Bebekler
364 Mustafa Necati Sepetçioğlu / Menevşeler Ölmemeli
372 Erdal Öz / Güvercin
382 Füzûzan / Parasız Yatılı
391 Şevket Bulut / Yasin Tulumu
400 Rasim Özdenören / Aile
418 Sevinç Çokum / Yeniden Bahar Olsa
426 Mustafa Kutlu / Eşik
441 Selim İleri / Gelinlik Kız
454 Tarık Dursun K. / İmbatla Dol, Kalbim!..
463 Tomris Uyar / Çiçek Dirilticileri
474 Nursel Duruel / Geyikler, Annem Ve Almanya